
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип Македонија	Воронешки државен универзитет Русија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип, Македонија	Воронежский государственный университет Россия
Goce Delcev University in Stip, Macedonia	Voronezh State University Russia

Трета меѓународна научна конференција   Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО
FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ   ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип   Штип   Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)
811(062)
316.7(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татјана А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓергиевска (Македонија)
Мария Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска-Иванова (Македонија)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софја Заболотная (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Јулиа Дончева (Болгария)
Биљана Мариќ (Боснија и Херцеговина)
Душко Певуља (Боснија и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриелла Б. Клейн (Италија)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Мајкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Србија)
Селена Станкович (Србија)
Тамара Валчич-Булич (Србија)
Ахмед Ѓюншен (Турција)
Неджати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турција)
Карин Рукэ-Брутэн (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Ученый секретарь

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техническое редактирование

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адрес организационог комитета

Универзитет им. Гоце Делчева – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-сајт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalişkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Marica Tasevska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA	13
2. Angelovska Irena – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS	21
3. Асимопулос Панаџис – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ»	33
4. Балек Тијана – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА	45
5. Бужаровска Елени – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ	53
6. Величковска Родна – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ).....	65
7. Веселиновска Снежана Ставрева – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ	75
8. Гладышева Светлана Николаевна – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ	87
9. Голаков Костадин, Ниами Емил – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА.....	95
10. Грачева, Жанна – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЈ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБОКОВА)	103
11. Гркова Марија – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО	109
12. Грујовска Сашка – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	119
13. Денкова Јованка – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ	127
14. Денковска Милица – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ.....	139
15. Деревская Евгения – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)	149
16. Дѳгтева Ярославна – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО	155
17. Димитриева-Горѓиевска Марина – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	317
36. Kyrchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ	333

38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES	339
39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....	361
41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD	371
42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS	379
43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	385
44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ	395
45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА	405
46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА	411
47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	419
48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ	429
49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION	439
50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ	451
51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ	461
52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА	469
53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА»	477
54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.	485
55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	491
56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS	499

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	549
63. Сахарова Дарња – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ ХХ ВЕКА	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ	591
68. Stojanovska-Ilievaska Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3)	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ	673

77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“	681
78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA	691
79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ	701
80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА	709
81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS	715
82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ	727
83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	735
84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ	741
85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“	751
86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT	759

(ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ

Марија Ѓорѓиева Димова
д-р, Филолошки факултет „Блаже Конески“ –Скопје
marija.gorgieva@gmail.com

Abstract: Starting from the theoretical premises for the ontological dominant of postmodern fiction, embodied in the thematics of ontological problematizations on the boundaries between the worlds and texts, this paper will interpret these premises through the short story *Mojoj neprijatelj Itar Pejo* by Macedonian authoress Kalina Maleska. Interpretative focus is set on metafictional procedures through which the ontological themes in the story are placed in the foreground. Specifically, it is about the procedures that demonstrate conflict between two or more worlds and cause obliterate of the plurality of worlds and underlines the borders between: conflict between fictional world and the historical fact of the real world, transworld identities and intertextual procedures.

Key words: *postmodern fiction, metafiction, intertextuality, transworld identity.*

Теориските дескрипции на постмодернизмот понудени од страна на Брајан Мекхејл поаѓаат од тезата за онтолошката доминанта на постмодернистичката проза во смисла на тоа дека постмодернистичките текстови ги актуализираат т.н. посткогнитивни прашања кои се однесуваат или на онтологијата на книжевниот текст или на онтологијата на светот којшто се проектира во него:¹ „Што е светот? Кои видови светови постојат? Како се тие конструирани? Како се разликуваат? Што се случува кога различните типови свет се поставени во судир или кога границите меѓу нив се нарушени? Кој е модусот на постоење на текстот и кој е модусот на постоење на светот (или световите) што се проектираат? Како е структуриран проектираниот свет, итн.“ (McHale 2001, 10). Онтолошките тематизации упатуваат на можните проблематизации на границите помеѓу световите и помеѓу текстовите, генерирајќи го т.н. „онтолошки скандал“ (McHale 2001, 85), како индикатор на

---

¹ Заговарањето на присуството на онтолошките и на епистемолошките аспекти во книжевноста на ниво на доминанти, подразбира дека онтолошката доминанта на постмодернистичката проза не значи апсолутно елиминирање или игнорирање на епистемолошките теми и стратегии. Во прашање е, единствено, редоследот на нивното фокусирање. Во согласност со тоа, неспорно е присуството на епистемолошките теми во постмодернистичката проза коишто посредуваат во артикулацијата на онтолошките тематизации .

„онтолошката имплозија“ (Oraić 1996, 111) со којшто се опишува состојбата на слободно поместување и движење во различни насоки и паралелното поставување на мноштвото облици на постоење, односно како индикатор на светот „којшто станува на сите подрачја несигурен, кревок или на кој било друг начин разнишан (Oraić 1996, 111). Со оглед на тоа што имплодираноста го генерира и отсуството на какво било цврсто упориште, идеја или стварност кои би служеле како ориентир, следствено, се отвора можноста за движење во бескрај, како и можноста за мултиплицирање на облиците на постоење. Неминовно, во тие процеси е вклучена и книжевноста чијшто онтолошки статус, подеднакво, е разнишан, а што се потврдува преку двете доминантни одлики на постмодернистичката проза: интертекстуалноста и проблематизираните релации факт - фикција. Во првиот случај, примарен станува односот со другите текстови, така што книжевноста повеќе не се сооднесува непосредно на стварноста, на референтниот свет и на неговите значења, туку до нив доаѓа посредно и интерпретативно упатена кон другите текстови. Додека, пак, во вториот случај, прелевањето меѓу подрачјата на фикцијата и на фактот ја осведочува дестабилизираноста на границите меѓу книжевноста и стварноста, меѓу фикциското и фактичкото, со можност за слободно движење во двете насоки. „Очигледно е разнишувањето на границата фикција - стварност и доминацијата на фикцијата над стварноста ... Колку е посилна конструкцијата и фикционализацијата на стварноста, толку се посилни и одговорите на стварноста – ’стварна’ или конструирана“ (Oraić 2006, 187).

Во конкретните книжевни текстови онтолошките теми се артикулирани преку метафикциските постапки коишто ги оголуваат модалитетите на кршење на рамките/границите помеѓу световите и/или текстовите, со цел проблематизирање на дихотомниот однос помеѓу светот на фикцијата и емпирискиот свет, односно проблематизирањето на односот помеѓу текстовите. „Кршењето на рамката е ризична работа. Намерата е да воспостави апсолутно ниво на реалност, но, парадоксално, ја *релативизира* реалноста; намерата е да обезбеди онтолошки стабилна основа, но уште повеќе ја дестабилизира онтологијата“ (McHale 2001, 197). Следствено, овие постапки ја афирмираат онтолошката плуралност и нестабилност: го оголуваат постоењето на мултиплицирани светови, процесите на конструкција и на дестабилизација на светот проектиран во текстот, како и нивелациите на меѓутекстовните граници.

Токму врз фонот на овие теориски перцепции на постмодернистичката проза можна е и рецепцијата на расказот *Мојот непријател Итар Пејо* од македонската авторка Калина Малеска. Расказот артикулира дел од репертоарот метафикциски постапки преку коишто на преден план се поставуваат онтолошките теми. Конкретно, станува збор за постапките коишто го демонстрираат судирот помеѓу два или повеќе светови и коишто, на тој начин, го оголуваат плуралитетот светови и го свртуваат вниманието врз границите меѓу нив: судирот помеѓу фикцискиот свет и историскиот факт на реалниот свет, транссветовните идентитети и интертекстуалните постапки.

Јуриј М.Лотман ја посочува разграниченоста на текстот како една од неговите конститутивни одлики, заедно со изразеноста и со структурноста (2005, 88-90). Но, актуелноста на границите се потенцира единствено преку

нивната подвижност, преку динамичното преместување и поместување, како на надворешните граници (оние кои го одделуваат текстот од нетекстот), така и на внатрешните граници (оние кои ги распределуваат единиците на различното кодирање во текстот). Иако врамувањето на текстот не се внесува внатре во него (врамувањето секогаш игра улога на предупредувачки сигнал за почетокот/крајот на текстот), сепак, книжевно - уметничката практика (особено онаа од постмодернистичка провиниенција), честопати ја осведочува постапката на внесување на рамката внатре во текстот што, пак, ефектуира со поместување на читателското внимание „од пораката врз кодот“ (Лотман 2003, 58-59). Токму структурата текст во текст во којашто „разликата во кодирањето на разните делови на текстот станува откриена со факторот на авторската конструкција и на читателското восприемање на текстот“ (Лотман 2003, 52-53) претставува еден механизам за оголување на присуството на границите на/во текстот. „Преминувањето од еден систем на семиотичко осознавање на текстот во друг, на некоја внатрешна структурна граница претставува основа за генерирање на смислата“ (Лотман 2003, 53). Според Лотман, структурата текст во текст има повеќекратна функција во однос на оголување на структурната релевантност на границите, интензивирајќи го „моментот на игра во текстот: од позиција на друг начин на кодирање текстот добива црти на зголемена условност, се потцртува неговиот карактер на игра - иронична, пародична, театрализирана и друга смисла ... како и играта на спротивставувања 'реално/условно', својствена за секоја ситуација текст во текст“ (2003, 53). Покрај варијантите кога текстот и врамувањето се преплетуваат, така што секој се појавува во определен однос и како текст кој врамува и како текст кој е врамен, вообичаени се и структурите при којшто „еден текст се дава како непрекинато раскажување, а другите се воведуваат во него во посебен фрагментарен вид (цитати, упатувања, епиграфи и сл.)“ (Лотман 2003, 58-59).

Вторава варијанта е артикулирана во расказот на Малеска, каде што се модификува како структура текстови во текст. Имено, во расказот се интерполирани фрагменти од осум раскази од збирката *Итар Пејо* на Стале Попов (конкретно, расказите *Итар Пејо момок кај попот*, *Итар Пејо и гостилничарот*, *Итар Пејо, мариовците и дождот*, *Рибина чорба*, *Итар Пејо лекува селанец укасан од змија*, *Итар Пејо позајмува казан од комшијата*, *Итар Пејо и селаните риболовци*, *Пејо со туѓи чизми на оро*). Во расказот на Малеска овие интертекстови се интегрирани цитатно, алузивно, реминесцентно, евокативно, парафразирано,² сочинувајќи една типично цитатна конструкција, која се темели врз интертекстуалната релација на (цитатна) „еквиваленција меѓу текстот и интертекстот“ и врз „експлицитната интертекстуалност според принципот текст во текст“ (Oraić 1990, 14-15). Функционално преосмислени во новата наративна целина на расказот овие интертекстови се мимикрирани како „шифрирани цитати“ кои користат

---

²Станува збор за интертекстуални постапки коишто се понудени во типологијата на Зоран Константиновиќ (1984, 62-83)

„внатрешни цитатни сигнали“³, од типот цитатно реферирање на ликови и на мотиви од друг прототекст. Една постапка на интервенција во интертекстот се однесува на употребата на индиректен говор (во расказот на Малеска) како замена на директниот говор во дел од расказите на Попов, односно употребата на прекажувањето како замена на дијалошките реплики во прототекстот. Ваквата структура на расказот не само што ефектуира со оголување на границите помеѓу световите на реалноста и на фикцијата, повеќекратно поместувајќи ги, туку ефектуира и со бројни мултипликации на текстовните рамништа и на границите помеѓу нив, па покрај елементарната структура текст во текст, евидентни се и варијантите текст покрај текст, текст под текст и текст зад текст.

Интертекстуалната конструкција на *Мојот непријател Итар Пејо* има дополнителни онтолошки импликации и во однос на онтологијата на текстот и во однос на онтологијата на светот којшто е проектиран во него:

1. Структурата текст во текст ја потенцира играта „реално - условно“ во расказот: „Ако двојната кодираност на определени единици на текстот која се изедначува со уметничката условност, води кон тоа основното пространство на текстот да се восприеми како реално“ (Лотман 2003, 53), тогаш фикциските приказни за Итар Пејо на Стале Попов (фикцискиот универзум проектиран во неговите текстови) стануваат дел од „реалниот свет“ на ликовите во светот проектиран во расказот на Малеска. Префокусирањето од пораката врз кодот, што резултира од таквата интертекстуална структура, генерира асиметрично удвојување на спрегата „реално – условно“ што е особено видливо од позицијата на читателите на расказот за коишто двата света - и „реалниот“ и фикцискиот, се еднакво фикциски.⁴ Во таа смисла, интертекстуалните постапки, како дел од метафикцискиот репертоар, претставуваат комплексна онтостратегија која ефектуира со динамизирање на границите помеѓу текстовите и помеѓу световите.

Впрочем, ваквите онтолошки игри се тематизирани и во самиот расказ: имено, еден од ликовите е прикажан како собирач и запишувач на приказни – и на оние старите, веќе постојните коишто ги запишува врз основа на усното кажување на останатите ликови, но и на приказните коишто се инспирирани од настаните што тој ги осведочува за време на својот престој во селото, а коишто му се чинат доволно атрактивни и интригантни за да бидат забележани, односно запишани: „... дошол да ги слушне нашите приказни, некои случки од минатото што останале низ поколенијата или случки од сегашноста. Се вика Марин ... И јас му раскажувам некој настан што сум го запомнил од пред повеќе години. Потоа Марин ме поттргнува настрана и ме прашува дали сум го прочитал некаде. Одрекувам. Објаснувам дека не сум писмен, иако како дете многу сакав да ги разгледувам книгите кога одевме на гости кај некого што имаше ниги.

---

³Типологијата е направена од страна на Дубравка Ораиќ Толиќ, а како критериум се земени цитатните сигнали со коишто текстот упатува на постоењето на цитати (1990, 16).

⁴ Оваа постапка е илустрирана и во драмата *Хамлет* на Вилијам Шекспир, којашто е структурирана според истата постапка текст во текст, односно драма во драма.

Убаво раскажуваш, ми вели Марин“ (Малеска 2016, 7). „Му раскажувам неколку приказни што се раскажувале во нашето село низ годините. Марин запишува, сето време запишува“ (Малеска 2016, 11). И во продолжение, како дел од приказната што ја раскажува нараторот, а ја запишува Марин, се вклопува дел од приказната содржана во расказот *Рибина чорба* на Стале Попов. „Марин ми раскажува дека запишал многу интересни приказни за нашето село, дури и поинтересни му биле тие што ги видел со свои очи, отколку оние за дамнешните времиња што сме му ги раскажале“ (Малеска 2016, 18).

Овие онтолошки тематизации во *Мојот непријател Итар Пејо* се пошироко имплицативни. Тие упатуваат на наративизацијата на стварноста како еден начин на создавање на текстот (миметички принцип), но, исто така, упатуваат и на текстуализацијата како палимпсестен запис (препис/допис) на веќе постоечките наративизации и текстуализации (интертекстуален принцип). Во таа смисла, расказот на Малеска ја потврдува тезата за интертекстуалноста како индикатор на постмодерната онтолошка доминанта, а којашто го демонстрира разнишаниот онтолошки статус и на книжевноста: таа нема непосредуван однос кон референтниот, екстратекстуалниот свет и неговите значења, туку до нив доаѓа интерпретативно упатена кон другите текстови, т.е. низ филтерот на претходните текстуализации.

2. Структурата текст во текст ги потенцира пародично - ироничните игри во расказот: структурата текст(ови) во текст ја открива својата функција на пародично - иронично поигрување со интертекстовите што, пак, е во дослук со покомплексните функции на постмодернистичката интертекстуалност⁵ да воспостави дијалошки однос кон традицијата, но филтриран низ интерпретативните дистанци на пародијата и на иронијата. „Традицијата-благодарение на новото дело – добива нова, дотогаш неоткриена смисла, а со тоа и способност за денешниот свет – заедно со новото дело – да проговори на релевантен начин“ (Pavličić 1989, 41). Пародичната интертекстуалност, како носител на ревизионистичкиот дијалог на постмодернистичкиот текст со книжевното минато, подразбира паралелна афирмација и проблематизација на традицијата и на нејзиниот текстовен корпус. Оваа димензија ја посочува и самата авторка: „Сметам дека е многу важно и да си го знаеме нашето културно наследство. Преку овој расказ се обидувам и тоа да го промовирам. Но познавањето не значи дека секогаш треба да го пофалиме или славиме, туку може да има и поинакви начини на надоврзување – пародија, иронија, гледање од друг аспект“.⁶

Иронично - пародичната дистанца од традицијата дополнително е нагласена во расказот преку присуството на т.н. ексцентриран наратор. Од една страна, тој е единствениот кој ја регистрира нелогичноста и апсурдноста на

---

⁵Станува збор за функциите што Павао Павличич ги зема како еден критериум за дистингирање помеѓу модернистичката и постмодернистичката интертекстуалност. „Постмодерната ја зема интертекстуалноста како своја судбина, бидејќи верува дека таа е во природата на литературата и бидејќи ја познава силата на традицијата“ (1989, 38).

⁶Цитирано според интервјуто со Калина Малеска, достапно на www.nekojneogasnekade.wordpress.com

постапките на Итар Пејо, за разлика од останатите членови на заедницата кои, напати, и со восхит ги одобруваат досетливоста и итроштината на заштитникот, макар и на сопствена штета. Во таа смисла, ексцентрираната перспектива на нараторот во однос на традиционалните книжевно - фолклорни перцепции на Пејо е сугерирана како своевидна одбрана на индивидуалното паметење (наспроти колективното), како одбрана на потребата од постоење на (раз)личната перспектива и на нејзините верзии и вистини.⁷ Од друга страна, проблематичниот идентитет на безимениот наратор дополнително ја нагласува неговата ексцентрираност: позицијата на оној кој е исклучен од сеќавањето и од приказните, позицијата на заборавениот и на безимениот, не само што го алибира неговото непријателство со Итар Пејо, туку и неговото право да афирмира ревизионистички интерпретации на постојните приказни и вистини, дотолку повеќе што тој не е обврзан со вклученоста во некаква официјализирана вистина. „Не можам да се сетам како се викам. Не знам ни како изгледам. Знаам дека живеам во Мариово со жена ми Лена и со трите деца. Секојдневно се обидувам да се сетам на своето име и на моментот кога сум го заборавил, но никако не ми оди – како никогаш да не сум го знаел“ (Малеска 2016, 5). „Прочитај ми ги приказните за Мариово. Најпосле ќе го откријам своето име во приказните што ги запишал Марин. Не мина ден откако е дојден без да се види со мене, сигурно моето име е во сите негови приказни ... Марин ми ги чита сите овие приказни - а јас сум избришан од секоја од нив. Итар Пејо е мојот непријател, но изгледа дека јас не сум неговиот. Не сум доволно впечатлив да постојам, дури ни како противник на Пејо. Моето име е отсутно од сите приказни за Мариово“ (Малеска 2016, 18-19).

3. Пародичната интертекстуалност, втемелена врз реторичкиот механизам на иронијата, ја интензивира прагматичката димензија на расказот. Неговата рецепција го условува присуството на т.н. „критички читател“ (Есо 2001, 29) кој, благодарение на својата „интертекстуална енциклопедија“, ќе ги детектира интертекстовите интерполирани во расказот, но и нивната функција во онтолошките игри со границите помеѓу световите и помеѓу текстовите. Впрочем, и насловот на расказот *Мојот непријател Итар Пејо* има типично паратекстуален статус, како „привелигирано место на прагматичната димензија на делото, т.е. на неговото дејство врз читателот“ (Женет 2003, 66), сугерирајќи ја и олеснувајќи ја рецепцијата на расказот врз текстуалниот топос за Итар Пејо.

Втората онтостратегија, т.е. постапка со којашто се оголуваат онтолошките теми во *Мојот непријател Итар Пејо* се однесува на присуството на т.н. транссветовни идентитети „помеѓу ликовите во проектираните светови

---

⁷ Оваа димензија ја констатира и Малеска: „Веројатно постоеле и такви луѓе, но не доаѓале до израз и затоа беше таа идеја за да нема идентитет и име. Мислам дека таквите луѓе секогаш биле потивки и историјата едноставно ги премолчувала, затоа што не доаѓале до израз“. Цитирано според интервјуто со Калина Малеска, достапно на www.nekojnegasnekade.wordpress.com

и историските фигури од реалниот свет“ (McHale 2001, 17).⁸ Транссветовните идентитети и нивните миграции се варираат, било преку присуството на историски личности во фикцискиот свет, било преку претставувањето на историски невозможната средба меѓу историски фигури во фикциски свет, било преку позајмување на фикциски ликови од други фикциски светови. „Ако ентитети може да мигрираат низ полупропустливата мембрана која го дели фикцискиот свет од реалниот, тие исто може да мигрираат и меѓу два различни фикциски светови“ (McHale 2001, 35). Во секој случај, овој мигрирачки ентитет којшто се движи во различни насоки и којшто се појавува во различни светови/текстови, недвосмислено, го индицира навлегувањето на еден свет во друг, како и дестабилизирањето на онтолошките граници меѓу световите, испраќајќи „шок бранови низ онтолошката структура на тој свет“ (McHale 2001, 85). Дополнително, трансмиграцијата на лик од еден фикциски универзум во друг е еден начин на истакнување на интертекстуалниот простор и на неговото интегрирање во структурата на актуелниот текст. Тезата на Мекхејл дека во овие миграции најчесто се вклучени фигури кои поседуваат широк спектар асоцијации за мноштвото читатели и коишто предизвикуваат силни реакции, било на атракција, било на одбивност се потврдува во изборот на Малеска токму на ликот на Итар Пејо. Во контекст на македонската книжевна традиција тој може да се интерпретира како т.н. фигура на меморија која е „дел од колективната меморија на еден народ и на еден субјект кој се стреми да се олицетвори во различни дискурзивни практики“ (Кулавкова 2009, 44). Во таа смисла, Итар Пејо е своевидно „споделено наследство“ помеѓу фолклорната традиција (народните, хумористично - сатиричните приказни за Пејо) и книжевната традиција (расказите на Стале Попов),⁹ но и историската стварност (извесни сведоштва го потврдуваат постоењето на оваа историска личност, родум од мариовското село Градешница). Итар Пејо, од позиција на транссветовен идентитет, во расказот на Малеска го обезбедува симултанизмот помеѓу текстовите и световите низ коишто трансмигрирал како своевиден фон врз којшто се исцртува неговата функција во новиот (кон)текст. Во таа смисла, структурата текст(ови) во текст ја афирмира и структурата текст покрај текст. Мигриран во фикцискиот свет на расказот и сопоставен на постојниот (интер)текстуален комплекс, ликот на Итар Пејо доживува целосна демистификација, што, според авторката, е една од целите на расказот:¹⁰

---

⁸Терминот е преземен од студијата на Умберто Еко: „Lector in Fabula: pragmatic strategy in a metanarrative text“, *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*, Bloomington and London: Indiana University Press, 1979, 200-266.

⁹Книжевната традиција познава богат текстуален корпус посветен на овој лик: стихозбирката *Евангелие по Итар Пејо* (1966) на Славко Јаневски; комедијата *Солунски патрдии* на Миле Попоски којашто има и своја театарска адаптација во режија на Коле Ангеловски, како и адаптација во форма на телевизиска серија снимена во 1985-тата година. Во 2015-тата година е издадена и стрип книгата *Итар Пејо* од Диме Илиев Димано.

¹⁰ И покрај очигледната демистификација на овој лик, расказот ја задржува основната портретна скица на Пејо, веќе позната од прототекстот на Попов: „Ги гледам неговите големи уши и испакнато чело, неговото бело капче и долгите засукани мустаќи“

„Отсекогаш сум имала потреба за демистифицирање на сè, така што пред отприлика една година кога во еден контекст прочитав петнаесеттина приказни за Итар Пејо сосема природно ми дојде да го прикажам овој лик од еден сосема поинаков аспект, односно да го демистифицирам. Имено, кога сме ги читале расказите за Итар Пејо, барем јас така го доживував тоа кога бев во основно училиште, цело време се провлекуваше една слика за Итар Пејо, според која Итар Пејо е еден итар, снаодлив човек од народот кој секогаш успеава да се извлече од се со својата итрина т.е. да се извлече од разни ситуации и проблеми. Кога го читам сега, многу години подоцна, гледам дека веќе не би го опишала со тие зборови Итар Пејо. Сега го доживеав како лик кој секогаш се обидува да ги исмее своите соселани, да ги надмудри, па дури и некогаш да ги доведе до живото-загрозувачка ситуација и тоа само затоа што во некои случаи не ги послушале неговите совети, го налутиле со нешто или едноставно некогаш направиле нешто што тој сметал дека е глупаво. Тој со тоа ги исмева и станува еден јунак од фолклорот. Поради тоа почувствував потреба да воведам и еден друг лик кој ќе биде негов антипод и ќе биде за преведност и чесност, па на тој начин да се сврти перспективата од друг агол“.¹¹ И како што интертекстуалниот слој интегриран во *Мојот непријател Итар Пејо* го означува неопходниот контекст во однос на којшто ќе ефектуира демистификацијата на Итар Пејо, така и перспективата на нараторот и неговите коментари се сопоставени на перспективите и на гласовите на останатите членови на заедницата. Наспроти убеденоста на попот дека Пејо „сигурно ќе смисли некоја итроштина за да нè спаси“ (Малеска 2016, 11), нараторот констатира „ако дошло до тоа Пејо да нè спасува, значи сме осудени на пропаст“ (Малеска 2016, 11), токму како што тој е единствениот кој „гледа гнев во очите на Итар Пејо. Пејо е многу навреден од критиките на селаните“ (Малеска 2016, 17).¹²

Низ призма на имплицитниот (пародично - ироничен) дијалог со традицијата и ревизионистичко - демистификаторскиот однос кон неа, *Мојот непријател Итар Пејо* покрај интертекстуалните артикулации текст во текст, текст покрај текст и текст под текст, ја артикулира и структурата текст зад текст. Имено, расказот се поставува како имплицитен метатекстуален коментар на традицијата (оралната и книжевната) и на туѓите текстуализации. Конечно, онтостратешките игри со границите помеѓу световите и помеѓу текстовите коишто се демонстрирани во *Мојот непријател Итар Пејо* ја фокусираат и онтологијата на светот проектиран во расказот: тие го оголуваат и модусот на постоење на светот и на текстот во којшто тој е проектиран, изложувајќи го,

---

(Малеска 2016, 12). „ По кажувањата на ’очевидци“ кои никогаш не го виделе) Пејо бил ваков. на слика: низок, шишав со голема глава одоколу бричена, на средето кинеско перче, со широко испупчено чело, со големи широки уши... со надолу наведени рунтави мустаќи“ (Попов 2004, 5).

¹¹ Цитирано според интервјуто со Калина Малеска, достапно на www.nekojneogasnekade.wordpress.com.

¹² Овој аспект е присутен и во расказот - интертекст *Итар Пејо, мариовците и дождот*: „Така им враќал Пејо мило за драго на сите што го навредувале и штоси играле со него, па не ги штедел и своите селани“ (Попов 2004, 19).

меѓу другото, процесот на наративизација на стварноста, процесот на интертекстуално надоврзување на приказните, односно оголувајќи ги процесите на конструкција на светот и на текстот. Интертекстуалните структури, метафикциските постапки и нивните метатекстуални функции ја откриваат конструираната природа на текстот на Малеска - неговата артифициелна природа, што е типичен облик на метафикциска самосвест на текстот: неговиот самосвесен однос кон постојните текстуализации, неговиот придонес во палимпсестното дообликување, но и разобличување на една палимпсестна фигура на меморија, каков што е Итар Пејо.

Конечната импликација на онтолошките тематизации во расказот е потврдата на нужната конверзија автор – читател: афирмацијата на писателот и како читател на сопствените и на туѓите текстови, чиешто читателско искуство свесно/несвесно се трансформира и се проектира во сопствената авторска креација. Впрочем, таа конверзија ја признава и Калина Малеска: нејзиното читателско искуство со лектиратата за Итар Пејо во претходните фази од образованието и подоцнежните читателски „средби“ со книгата на Стале Попов ќе бидат (ре)креирани во (новиот) текст *Мојот непријател Итар Пејо*.

Литература

- Женет, Жерар. 2003. „Палимпсести“ (превод Катица Ќулавкова), *Теорија на интертекстуалноста*. Прир. Катица Ќулавкова, Скопје:Култура, стр. 63-77.
- Лотман, Јуриј М. 2003. „Текст во текст“ (превод Марија Ѓорѓиева), *Теорија на интертекстуалноста*. Прир. Катица Ќулавкова, Скопје:Култура, стр.41-61.
- Лотман, Јуриј М. 2005. *Структурата на уметничкиот текст*. Скопје: Македонска реч.
- Малеска, Калина. 2016. *Мојот непријател Итар Пејо*. Скопје: Или-Или.
- Попов, Стале. 2004. *Итар Пејо*. Скопје: Детска радост/Просветно дело.

***

- Eco, Umberto. 2001. *Granice tumačenja*. Beograd: Paideia.
- Oraić - Tolić, Dubravka. 1990. *Teorija citatnosti*. Zagreb:GZH.
- Oraić-Tolić, Dubravka. 1996. *Paradigme dvadesetog stoljeća*. Zagreb:Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Oraić-Tolić, Dubravka. 2005. *Muška moderna i ženska postmoderna:rodjenje virtualne kulture*. Zagreb:Naklada Ljevak.
- McHale, Brian. 2001. *Postmodernist Fiction*. London and New York:Routledge
- Pavličić, Pavao. 1989. „Moderna i postmoderna intertekstualnost”, *Umjetnost riječi*, br. 2-3, str. 33-50.